

Apotek og legemidler

En oversikt over apotek- og legemiddelmarkedet i 2015

Apotek og legemidler

©Apotekforeningen | Februar 2016 | Trykk: Konsis

Det kan siteres fra heftet, dersom kilden oppgis

www.apotekstatistikk.no

I fjor brukte vi legemidler for mer enn 23 milliarder kroner i Norge. Det tilsvarer at hver av oss i gjennomsnitt brukte legemidler for 4 450 kroner. Det offentlige betalte 3 300 av disse kronene gjennom folketrygden og sykehusene.

Forbruket av legemidler økte med noe over 2 prosent, som bare er litt mer enn befolkningsveksten. Omsetningsverdien av legemidlene økte med ca 9 prosent fra 2014. Den viktigste årsaken til prisøkningen er at legemidler har blitt dyrere å kjøpe inn til Norge på grunn av den svekkede krone-

kursen. Det har også kommet noen nye, svært dyre legemidler.

Det er generelt god tilgjengelighet til legemidler i Norge. Ved årsskiftet var det 834 apotek, og 93 prosent av oss bor i en kommune med minst ett apotek. 160 000 kunder er innom et apotek hver dag.

I dette heftet får du et raskt overblikk over utviklingen i legemiddelmarkedet og apoteksektoren i 2015. Mer utdypende informasjon finner du på nettstedet apotekstatistikk.no

Legemidler

Et legemiddel eller medikament er et farmasøytisk produkt som kan forebygge, lege eller lindre sykdom, symptomer, skade eller smerte hos mennesker og dyr.

Legemiddelmarkedet kan deles inn i minst fire delmarkeder: blåreseptmarkedet, hvitreseptmarkedet, sykehusmarkedet og reseptfrittmarkedet. Markedsmekanismene i disse fire delmarkedene er forskjellige. Staten er den største legemiddelkjøperen gjennom blåreseptordningen og som eier av sykehusene.

Reseptpliktige legemidler

Mange legemidler fås bare kjøpt etter resept fra lege. Dette gjelder legemiddel som brukes ved medisinske tilstander som bør vurderes av lege, og det gjelder legemidler som

har virkninger eller bivirkninger som må følges spesielt opp av medisinsk personell. Reseptpliktige legemidler selges kun på apotek.

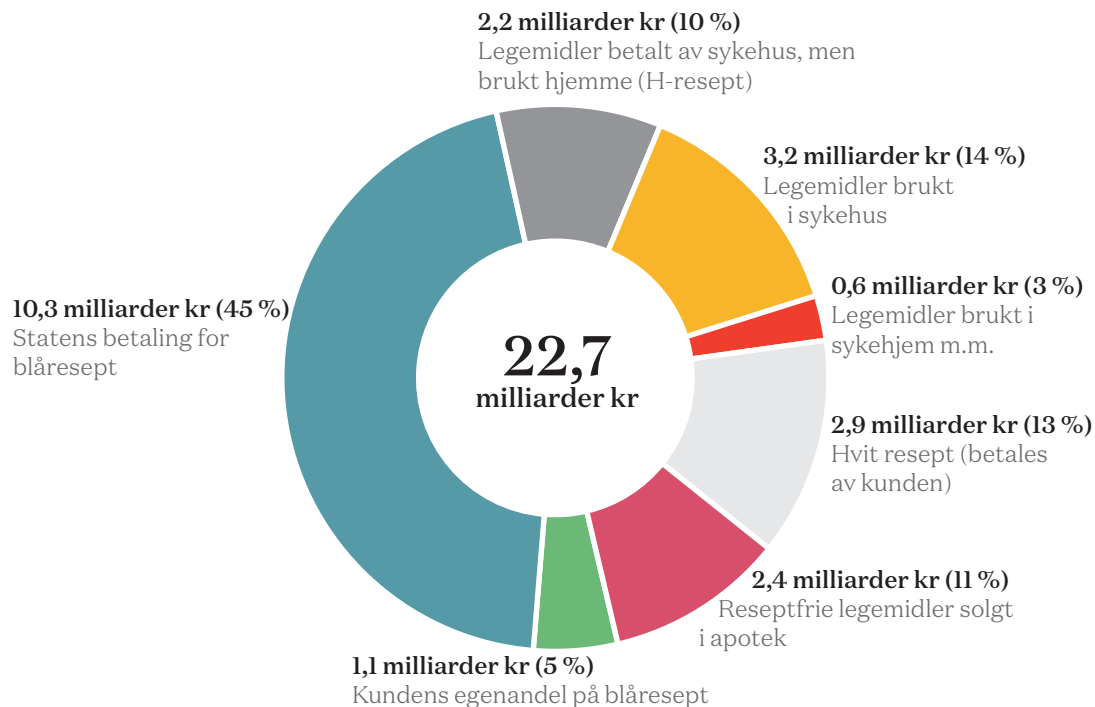
Myndighetene regulerer prisene på reseptpliktige legemidler ved å fastsette maksimalpris inn til apotek og hvor mye avanse apotekene kan ta for utleveringen, se side 12.

Reseptfrie legemidler

Et reseptfritt legemiddel kan kjøpes uten å ha resept fra lege eller annen rekvirent. Prisene på reseptfrie legemidler blir ikke regulert av myndighetene. Enkelte reseptfrie legemidler kan selges både i dagligvarebutikker, bensinstasjoner og apotek.

Fordeling av legemiddelutgiftene

Legemiddelutgiftene kan fordeles etter ulike kategorier, hvor statens andel av blåreseptordningen og legemidler brukt i sykehusene står for de største utgiftene.

I tillegg til fordelingen ovenfor omsettes det reseptpliktige legemidler på andre resepttyper og i kasse for 374,2 millioner kroner (1,6 % av omsetningen). Av dette er 256,2 millioner kroner reseptpliktige legemidler solgt på veterinærresept.

Omsetning i primærapotek og sykehusapotek

Apotekene hadde i 2015 en total-omsetning på 30,5 milliarder kroner inkl. merverdiavgift. Dette er en vekst på 7,9 prosent sammenlignet med 2014.

En årsak til at omsetningen har økt mye de to siste årene er at en svak krone har ført til at Norge har måttet importere legemidler med høyere priser enn før. Prisene vil derfor reduseres når kronen igjen styrkes. I tillegg har det også kommet noen nye, svært dyre legemidler.

Det er svært store forskjeller på primær- og sykehusapotek. Gjennomsnittlig omsetning er på 30,4 millioner kroner i snitt per primærapotek og

204,9 millioner kroner per sykehusapotek.

Primærapotekene sto for 78,5 prosent av omsetningen i alle apotek i 2015, noe som er en nedgang på 0,1 prosentpoeng i forhold til andelen de hadde i 2014. Siden 2010 har sykehusapotek økt sine markedsandeler med 2 prosentpoeng.

Primærapotekene hadde i 2015 en samlet vekst på 7,7 prosent, men siden det er etablert flere apotek økte gjennomsnittlig omsetning per primærapotek med 3,1 prosent.

	2015 mill. kr inkl. mva		
	Primærapotek	Sykehusapotek	Totalt
Reseptpliktige legemidler	15 062 (+9,1 %)	5 724 (+9,2 %)	20 786 (+9,1 %)
Reseptfritt	2 295 (+4,2 %)	122 (+2,4 %)	2 417 (4,1 %)
Andre varer	6 540 (+5,8 %)	710 (+6,8 %)	7 250 (+5,9 %)
Sum	23 897 (+7,7 %)	6 555 (+8,8 %)	30 452 (+7,9 %)

De 10 mest brukte virkestoffene (DDD*)

Virkestoff (eksempel på legemiddel)	2015 mill. DDD	% endring 2014 - 15	2015 mill. kr	% endring 2014 - 15
Atorvastatin (Lipitor)	130,9	11,1	110	-16,9
Acetylsalisylsyre (Albyl-E)	121,4	-1,2	106	-2,1
Simvastatin (Zocor)	81,8	-6,7	80	-5,3
Natriumfluorid (Flux)	66,8	-6,9	50	1,3
Cetirizin (Zyrtec)	60,4	-3,1	114	-5,5
Amlodipin (Norvasc)	60,1	1,0	48	-8,8
Ramipril (Triatec)	53,5	1,6	33	7,9
Paracetamol (Paracet)	53,1	3,7	300	2,8
Zopiklon (Imovane)	52,8	-2,6	110	-0,6
Kandesartan (Atacand)	49,5	8,1	58	-1,8

*DDD er gjennomsnittlig døgndose brukt ved preparatets hovedindikasjon for voksne (WHO).

De 10 mest omsatte virkestoffene (kroner)

Virkestoff (eksempel på legemiddel)	2015 mill. kr	% endring 2014 - 15	2015 mill. DDD	% endring 2014 - 15
Adalimumab (Humira)	506	2,5	1,4	-5,8
Etanercept (Enbrel)	466	-5,4	1,4	-6,3
Infliximab (Remicade)	341	-18,5	3,3	34,5
Paracetamol (Paracet)	300	2,8	53,1	3,7
Sofosbuvir og ledipasvir (Harvoni)	287	-	-	-
Koagulasjonsfaktor VIII (Advate)	249	9,2	0,1	3,5
Rituximab (MabThera)	231	11,8	0,0	24,6
Salmeterol og andre midler ved obstruktiv lungesykdom (Seretide)	226	-22,3	19,5	-5,3
Formoterol og andre midler ved obstruktiv lungesykdom (Symbicort)	216	-11,2	15,7	-1,0
Fingolimod (Gilenya)	198	13,0	0,4	12,9

Legemidler gruppert etter hvor i kroppen de virker

Tabellen er sortert etter omsetning og forbruk gruppert etter virkestoff. Virkestoff er den komponenten i et legemiddel som gir legemidlets virkning.

Virkestoff etter ATC*-hovedgrupper	2015 mill. kr	Prosent endring 2014 - 15	2015 mill. DDD	Prosent endring 2014 - 15
Fordøyelsesorganer og stoffskifte	2 489	8,1	488,5	4,3
Blod og bloddannende organer	1 699	13,0	271,8	2,1
Hjerte og kretsløp	1 697	2,9	773,7	1,6
Dermatologiske midler	639	5,4	4,7	7,8
Urogenitalsystem og kjønnshormoner	1 152	6,8	207,1	4,8
Hormoner til systemisk bruk, ekskl. kjønnshormoner og insulin	583	7,9	88,2	1,3
Antiinfektiva til systemisk bruk	1 842	26,2	38,9	0,1
Antineoplastiske og immunmodulerende midler	5 064	8,8	34,7	5,3
Muskler og skjelett	804	9,1	109,8	2,1
Nervesystemet	3 957	5,4	416,2	1,1
Antiparasitære midler, insekticider og insektmidler	60	-0,1	1,8	1,9
Respirasjonsorganer	1 911	3,0	328,3	2,6
Sanseorganer	593	7,9	35,5	1,1
Varia	314	18,0	0,5	10,1
Sum	22 804	8,5	2 799,9	2,4

I denne oversikten er ikke veterinærlegemidler tatt med.

*ATC er et klassifiseringssystem for virkestoff i legemidler.

Reseptpliktige legemidler fordelt på fylker

Tabellen viser omsetning og forbruk av reseptpliktige legemidler fordelt på landets 19 fylker.

Fylke	2015 mill.kr	Prosent endring 2014-15	Kr/ innbygger	2015 mill. DDD	Prosent endring 2014-15	DDD/ innbygger
Akershus	2 086	11,5	3 567	262,0	4,5	447,9
Aust-Agder	458	9,5	3 990	61,3	2,2	534,1
Buskerud	1 066	10,5	3 881	144,1	3,5	524,6
Finnmark	247	5,6	3 272	36,9	1,9	487,6
Hedmark	791	8,1	4 052	119,0	2,3	609,8
Hordaland	1 870	7,4	3 658	232,8	3,5	455,3
Møre og Romsdal	998	7,9	3 784	125,7	3,3	476,8
Nordland	958	6,5	3 965	129,4	2,7	535,6
Nord-Trøndelag	519	8,9	3 823	74,5	2,9	548,7
Oppland	798	7,0	4 225	110,4	2,6	584,8
Oslo	3 048	10,5	4 706	247,8	2,8	382,6
Rogaland	1 645	10,8	3 528	201,4	3,7	432,0
Sogn og Fjordane	379	9,4	3 472	51,5	3,0	472,1
Sør-Trøndelag	1 210	9,7	3 903	139,5	3,8	450,1
Telemark	703	7,7	4 091	97,3	2,7	566,1
Troms	697	8,9	4 265	79,0	2,3	483,2
Vest-Agder	766	9,8	4 236	95,1	2,9	525,8
Vestfold	939	7,1	3 869	123,2	2,0	507,6
Østfold	1 209	7,5	4 211	171,7	2,0	597,8
Sum hele landet	20 387	9,1	3 947	2 502,8	3,1	484,5

REFUSJONSORDNINGER

Folketrygden gir støtte til legemidler, medisinsk utstyr og næringsmidler som er i blåreseptordningen. Pasienter betaler egenandel, se forklaring under. Staten dekker resten av utgiftene til de blå reseptene.

Refusjon etter blåreseptforskriften skjer etter to hovedordninger. Den ene er **forhåndsgodkjent refusjon**. En del legemidler og produkter er forhåndsgodkjent og refusjonsrett inntreer straks legen rekvirerer en blå resept.

Den andre ordningen er **individuell refusjon**. Ønskes refusjon for legemidler og produkter som ikke har forhåndsgodkjent refusjon må legen søke spesielt.

For noen legemidler har sykehus finansieringsansvaret. Dette gjelder blant annet sykdomsmodifiserende, biologiske legemidler til behandling av revmatiske lidelser (TNF-hemmerne), en del legemidler til behandling av multippel sklerose og visse kreftlegemidler. Disse pasientene får såkalte H-resepter.

Blåreseptordningen

Betaler ingen egenandel

Betaler egenandel på 38 prosent*

Maks 520 kroner pr. resept pr. tre måneder. Betales på apoteket.

*Egenandelsatsen er på 39 prosent fra 1. januar 2016.

De 15 mest omsatte virkestoffene i blåreseptordningen

10,3 milliarder kroner ble refundert av folketrygden gjennom blåreseptordningen i 2015, noe som utgjør 90,1 prosent av blåreseptutgiftene.

Virkestoff (eksempler på merkenavn)	2015 mill. kr	Prosent endring 2014 - 2015	Andel refundert av folketrygden
Sofosbuvir and ledipasvir (Harvoni)	285	(ny)	100 %
Koagulasjonsfaktor VIII (Advate)	241	9,3 %	99,9 %
Salmeterol og andre midler ved obstruktiv lungesykdom (Seretide)	221	-22,4 %	85,2 %
Formoterol og andre midler ved obstruktiv lungesykdom (Symbicort)	221	-11,2 %	83,9 %
Rivaroxaban (Xarelto)	171	39,2 %	91,7 %
Sofosbuvir (Sovaldi)	169	-21,4 %	100 %
Tiotropiumbromid (Spiriva)	157	0,1 %	89,4 %
Metylfenidat (Ritalin)	153	3,7 %	89,1 %
Metoprolol (Selo-Zok)	141	4,9 %	75,7 %
Somatropin (Genotropin)	139	3,1 %	99,7 %
Apiksaban (Eliquis)	117	226,3 %	92,8 %
Esomeprazol (Nexium)	114	-18,1 %	72,5 %
Lenalidomide (Revlimid)	113	57,6 %	99,9 %
Imatinib (Glivec)	112	6,0 %	99,7 %
Atorvastatin (Lipitor)	107	-17,2 %	74,0 %
Sum alle reseptpliktige legemidler på blå resept	11 460	11,3 %	90,1 %

PRISREGULERING AV LEGEMIDDELMARKEDET

Myndighetene regulerer prisene på reseptpliktige legemidler. Viktige stikkord her er maksimalpris og trinnpris.

Maksimalpris

Alle reseptpliktige legemidler får fastsatt en maksimal utsalgspris av staten:

$$\begin{array}{l} \text{Maksimal innkjøpspris (AIP*)} \\ + \text{ Maksimal avanse} \\ + \text{ 25 prosent moms} \\ \hline = \text{Maksimal utsalgspris} \end{array}$$

Først får det reseptpliktige legemidlet en maksimal innkjøpspris til apoteket. Statens legemiddelverk sammenligner prisen for det aktuelle reseptpliktige legemidlet i ni land. Gjennomsnittet av de tre landene der legemidlet selges billigst, blir maksimal innkjøpspris i Norge.

På toppen av maksimal innkjøpspris kommer det maksimal avanse, som er avhengig av maksimal innkjøpspris, se utregning i tabellen under. I tillegg til prosenttillegget, kan apoteket legge på 25 kroner per pakning.

Maksimal apotekavanse for reseptpliktige legemidler i Norge i 2015**

AIP*	Prosenttillegg	Kroner per pakning	A/B preparat - kronetillegg per solgte pakning
0-200	7,0 %	25,00 kroner	10,00 kroner
>200	3,0 %		

*AIP står for apotekets innkjøpspris. De første 200 kronene får et prosenttillegg på 7 %. Koster legemidlet mer enn 200 kroner, blir påslaget på det overskydende beløpet 3 %.

** I 2016 er prosenttillegget på 3,0 % endret til 2,5 %, og A/B-tillegget økt til 15 kroner per pakning.

Er det et A- eller B-preparat (narkotisk eller vanedannende legemiddel) kommer det et tillegg på 10 kroner per legemiddelpakning. Alle legemidler er momspliktige. 25 prosent merverdiavgift legges til etter at avansen er lagt til innkjøpsprisen.

Trinnpris

Nye legemidler får patent og er vanligvis alene på markedet i 10-12 år. Slik sikrer man at industrien utvikler nye legemidler. Når patentet går ut, kan andre leverandører produsere de samme legemidlene. Hvis disse er likeverdige med originalen, settes de normalt på byttelisten.

Oppføring på byttelisten er et kriterium for inkludering i trinnprissystemet. Trinnprissystemet sørger for at legemidler går ned i pris når det oppstår konkurranse.

Trinnpris fastsettes når originalen har fått stabil konkurranse fra et likeverdig legemiddel. Alle apotek er pålagt å tilby enten originalen eller et likeverdig legemiddel til trinnpris til sine kunder. Trinnpris tar utgangspunkt i maksimal innkjøpspris til legemidlet som før hadde patent, men det kuttes ytterligere etter en 3-trinnsprosess, se tabell under.

Omsetning siste 12 måneder før generisk konkurranse	<100 mill. kr	>100 mill. kr	
Tidspunkt for kutt			
1. kutt: Når legemidlet inkluderes i trinnprissystemet	35 %	35 %	
2. kutt: 6 md. etter generisk konkurranse	59 %	81 %	
Omsetning minst 12 måneder etter siste kutt	>15 mill. kr	>30 mill. kr og <100 mill. kr	>100 mill. kr
Tidspunkt for kutt			
3. kutt: Tidligst 12 md. etter siste ordinære kutt	69 %	88 %	90 %

Enkelte legemidler får enda større prisreduksjoner enn tabellen over viser, opptil 96 %.

Apotek

Apotekloven definerer et apotek som et salgssted for legemidler til sluttbruker hvor det gis legemiddelfaglig veiledning og som er fysisk tilgjengelig for publikum. Det skilles mellom primærapotek, filialapotek og sykehusapotek. Legemiddelbrukeren bestemmer hvilket apotek man ønsker å kjøpe legemidlene fra.

Det var 834 apotek ved utgangen av 2015, som betyr at det var ett apotek per 6 240 innbyggere.

Ansatte

Fagpersonalet i apotek består i all hovedsak av farmasøyter og apotek teknikere, og begge disse gruppene er autorisert helsepersonell. Det finnes to kategorier farmasøyter, provisorfarmasøyter med 5-årig høyere utdanning med mastergrad

og reseptarfarmasøyter med 3-årig høyere utdanning med bachelorgrad. For å kunne ekspedere legemidler selvstendig etter resept og rekvisisjon må man være farmasøyt.

Apotekeren er apotekets faglige og administrative leder. For å bli apoteker kreves mastergrad, autorisasjon som provisorfarmasøyt, og to års relevant yrkespraksis etter endt utdanning.

Apotek teknikere har oppgaver i forbindelse med reseptekspedisjon, service og kundekontakt, informasjon til publikum, varebehandling og kontorarbeid.

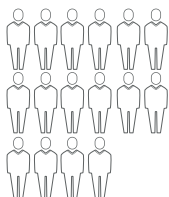
Antall apotek fordelt etter eierskap, 2010–2015 (per 31.12)

År (per 31.12)	Boots Norge AS, heleide	Apotek 1, heleide	Vitus- apotek, heleide	Sykehus- apotek	Selvstendige apotek og deleide kjedeapotek	Sum
2010	146	236	172	33	95	682
2011	147	243	179	32	106	707
2012	147	252	190	32	117	738
2013	150	263	195	32	127	767
2014	151	282	210	32	125	800
2015	156	296	224	32	126	834

Ansatte i alle apotek per 15. desember 2015

Kategori	Primærapotek (antall årsverk)	Sykehusapotek (antall årsverk)	Totalt (antall årsverk)
Farmasøyt, master	1 463	430	1 892
Farmasøyt, bachelor	1 247	82	1 330
Sum farmasøyt	2 710	512	3 222
Apotektekniker	2 397	509	2 905
Andre personellgrupper	640	111	751
Sum alle ansatte	5 747	1 131	6 878

49,7 millioner kunder i 2015

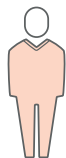
160 000
kunder
hver dag

834 apotek ved utgangen
av 2015

6 200
innbyggere
per apotek

Flest kvinner som bruker lege-
midler på resept

57%

43%

APOTEKKUNDEN

I 2015 var det totalt 49,7 millioner kunder i apotekene, hvorav 48,1 millioner i primærapotek. Med kunder menes her summen av alle ekspedisjoner i kassen i apotek, det vil si en kassalapp er lik et kundebesøk.

Apotekbarometeret for høsten 2015 viser at 71 prosent av de som ble spurt sier at de har stor eller svært stor tillit til apotekene i Norge. Tilliten til apotek har vært stabilt høyt helt siden 2002.

Nær tre fjerdedeler av forbrukerne er fornøyde eller svært fornøyde med det apoteket de benytter mest. Beliggenhet, service og åpningstider er de tre faktorene apotekkunden legger størst vekt på ved valg av apotek, mens service, kort ventetid og god informasjon er viktigst når de er på apoteket.

RESEPTEN

Til sammen ble det i 2015 ekspedert 51,8 millioner resepter i apotek, en økning på 3,7 prosent i fra 2014.

191,2 prosent av alle reseptene rekvireres det et reseptpliktig legemiddel, 2,6 prosent av alle reseptene er knyttet opp mot et reseptfritt legemiddel og 6,2 prosent er rekvirering av handelsvarer.

De aller fleste reseptene skrives ut av fastlegene. Med en reseptandel på 96,7 prosent er det primærapotekene som

står for mesteparten av resept-ekspedisjonen.

Sykehusapotekene hadde en relativt høyere andel av ekspedisjoner av helseforetaksfinansierte resepter (H-resepter), med 16,3 prosent.

Antall ekspedisjoner i apotek fordelt etter resepttyper

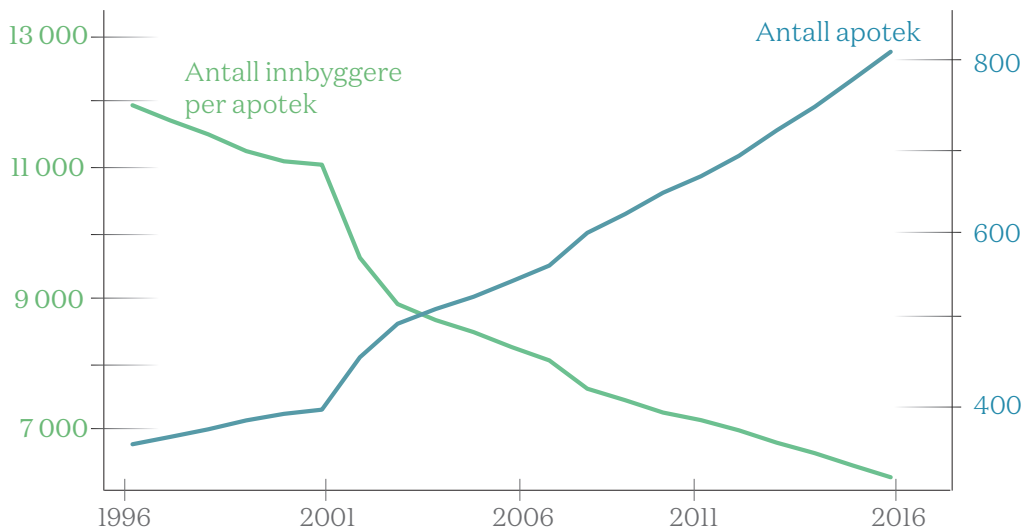
	Antall resepter 2015	Prosentandel av total	Prosent endring 2014-15
Hele «blåreseptordningen»	30 562 849	59,0	4,3
«Hvit»- normalresept	19 822 814	38,2	2,6
H-resept	133 811	0,3	1,5
Resept fra veterinær	879 060	1,7	5,5
Diverse	426 346	0,8	2,2
Sum reseptekspedisjoner	51 824 880	100,0	3,7

APOTEKDEKNING

Per 1. januar 2016 var det 834 apotek, fordelt på 261 kommuner. Selv om 4 av 10 kommuner er uten apotek, bor over 93 prosent i en kommune med apotek. Oslo er den kommunen som har flest

apotek. Deretter følger Bergen, Trondheim og Bærum. Hvis man ser på de 15 mest folkerike kommunene i Norge, er det Skedsmo kommune som har færrest innbyggere per apotek, deretter følger Drammen, Kristiansand og Sarpsborg.

Antall apotek og antall innbyggere per apotek 1996-2016 (pr. 1. januar)

Aust-Agder er fylket med færrest innbyggere per apotek, mens Vest-Agder har nest færrest innbyggere per apotek. Rogaland, Hordaland og Sør-Trøndelag er de fylkene som har flest innbyggere per apotek.

Antall innbyggere per apotek gir ikke et totalbilde av apotekdekningen i et geografisk område. Apotekdekningen oppleves nok bedre i Oslo i forhold til Nordland, selv om de har tilnærmet like mange innbyggere per apotek.

Alle fylker har opplevd at apotekdekningen har økt med over 25 prosent fra 2000 til 2014. Akershus har hatt størst bedring i apotekdekningen fra 2000, målt i antall innbyggere per apotek.

E-RESEPT

I 2015 var 79,9 prosent av alle solgte pakninger på resepter basert på en elektronisk resept. Det tilsvarende tallet i 2014 var 75,3 prosent. Alle apotek, både primærapotek og sykehusapotek, har kunnet ekspedere e-resepter siden 5. februar 2013.

79,9 prosent e-resepter

20,1 prosent papirresepter

I dette heftet får du et raskt overblikk over utviklingen i legemiddelmarkedet og apoteksektoren i 2015.

Mer utdypende informasjon finner du på nettsiden apotekstatistikk.no

Apotekforeningen